

ZNAČAJ POLJOPRIVREDE U STRUKTURI ZAPOSLENOSTI I STEPEN PRIVREDNE RAZVIJENOSTI

Božić Dragica, Nikolić Marija¹

Rezime

Sa privrednim razvojem ispoljava se zakonitost smanjivanja doprinosa poljoprivrede privrednom razvoju, iskazano njenim udelom u ukupnoj zaposlenosti. Učešće onih koji zaposlenje nalaze u poljoprivredi se, u početnim fazama privrednog razvoja, smanjuje samo relativno, a na višem stepenu razvijenosti i apsolutno. U radu se analizira promenjena uloga poljoprivrede u strukturi zaposlenosti pojedinih regiona, grupacija i zemalja u svetu, različitog stepena privredne razvijenosti, uključujući i Republiku Srbiju. Klasifikacija zemalja prema stepenu privredne razvijenosti je izvedena na osnovu metodologije Svetske banke. Navedena zakonitost je potvrđena na primeru podataka preuzetih iz KILM baze Međunarodne organizacije rada za period 1995-2014. godina. U razvijenim regionima, sa visokim dohotkom, udeo poljoprivrede u ukupnoj zaposlenosti je opao ispod 4%, u najrazvijenijim zemljama iznosi oko 1%, dok u najmanje razvijenim regionima prelazi 68%. Zaposlenost u poljoprivredi Srbije premašuje 20% i značajno je viša u odnosu na prosek za zemlje članice EU (oko 5%) i većinu zemalja CEFTA (osim Albanije i Moldavije).

Ključne reči: zaposlenost, privredna razvijenost, sektor, poljoprivreda

¹ Dr Dragica Božić, redovni profesor; Dr Marija Nikolić, docent, Poljoprivredni fakultet Univerziteta u Beogradu, Nemanjina 6, Srbija, tel: 011/4413-493, E-mail: bozdrag@agrif.bg.ac.rs ; mnikolic@agrif.bg.ac.rs
Rad predstavlja deo istraživanja na projektu Ruralno tržište rada i ruralna ekonomija Srbije – Diverzifikacija dohotka i smanjenje siromaštva, broj 179028, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

THE IMPORTANCE OF AGRICULTURE IN EMPLOYMENT STRUCTURE AND DEGREE OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Božić Dragica, Nikolić Marija¹

Summary

The regularity of reducing the contribution of agriculture to economic development is reflected in its participation in total employment. In the initial stages of economic development, the participation of those who find employment in agriculture is reduced only relatively, and at a higher level of development the reduction is absolute. The paper analyzes the changed role of agriculture in the structure of employment of certain regions, groups and countries of various degrees of economic development in the world, including the Republic of Serbia. The classification of countries according to their level of economic development is based on the methodology of the World Bank. The given regularity was confirmed on the case of data taken from the KILM database of The International Labor Organization for the period 1995-2014. In developed regions, with high income, the share of agriculture in total employment has fallen below 4%; in the most developed countries, it is about 1%, while in the least developed regions it exceeds 68%. Employment in agriculture in Serbia exceeds 20% and is significantly higher than the average for EU member states (about 5%) and most CEFTA countries (except Albania and Moldova).

Key words: Employment, economic development, sector, agriculture

¹ Dr Dragica Božić, full professor; Dr Marija Nikolić, Assistant Professor, Faculty of Agriculture, University of Belgrade, Nemanjina 6, Serbia, phone: 011 / 4413-493, E-mail: bozdrag@agrif.bg.ac.rs ; mnikolic@agrif.bg.ac.rs
The paper is part of the research within the project Rural labor market and rural economy of Serbia – Diversification of income and poverty reduction, number 179028, funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

1 Uvod

Privreda predstavlja složen, otvoren ekonomski, proizvodni i organizacioni sistem čije se dimenzije uvećavaju sa ukupnim razvojem i širenjem društvene podele rada. Privredni razvoj je društveni proces u kojem se ostvaruje postepena transformacija nerazvijene u razvijenu privredu. Spoljne manifestacije ovog procesa ogledaju se u promeni privredne strukture, pri čemu se kao zakonomerna ispoljava tendencija opadanja značaja primarnih, i povećanja značaja sekundarnih (prvenstveno industrije) i tercijarnih delatnosti.

Postoje brojni indikatori koji se koriste u analizi dostignutog stepena privredne razvijenosti pojedinih zemalja, njihovih grupacija ili regiona. Najčešće korišćeni parametri kojima se prate razvojne promene su: bruto domaći proizvod – BDP (GDP); odnosno bruto nacionalni proizvod – BNP (GNP) iskazani per capita (nominalni u tekućim cenama i realni u stalnim cenama). U cilju poređenja između zemalja ili regiona obračunavaju se u US\$ ili PPS (standardu kupovne moći).

Ukoliko u privrednoj strukturi jedne zemlje veći deo stanovništva radi u primarnim delatnostima i u njima ostvaruje veći deo društvenog proizvoda ona je privredno nerazvijena. U privredno razvijenim zemljama najveći deo društvenog proizvoda formira se u sekundarnim delatnostima (industriji), i relativno veliki deo privredno aktivnog stanovništva je zaposlen u tercijarnim delatnostima. U visoko razvijenim zemljama, poslednjih decenija, prisutan je proces deindustrijalizacije, odnosno opada značaj industrije u GDP i zaposlenosti, a povećava se značaj tercijarnih delatnosti, dok je značaj poljoprivrede izuzetno skroman (Božić et al., 2011).

Cilj rada je da se analizira promenjena uloga poljoprivrede u strukturi zaposlenosti pojedinih regiona, grupacija i zemalja u svetu, različitog stepena privredne razvijenosti, uključujući i Republiku Srbiju u periodu 1995-2014. godina. Nakon uvodnog dela rada i prikaza metodologije i izvora podataka, sledi deo u kome je data klasifikacija zemalja prema stepenu privredne razvijenosti, izvedena prema metodologiji Svetske banke. Naredno poglavlje sadrži analizu strukture zaposlenosti po sektorima delatnosti i promene značaja poljoprivrede po pojedinim regionima različitog stepena razvijenosti, zemljama i grupacijama (EU i CEFTA).

Posebno je analiziran značaj poljoprivrede u zaposlenosti u Srbiji i izvedena komparacija sa zemljama u okruženju i članicama EU. Poslednji deo rada sadrži zaključna razmatranja.

ZNAČAJ
POLJOPRIVREDE
U STRUKTURI
ZAPOSLENOSTI I
STEPEN
PRIVREDNE
RAZVIJENOSTI

Metodologija i izvori podataka 2

Shodno specifičnosti predmeta rada pri izradi je korišćen metod analize. Radi sagledavanja izmenjene uloge poljoprivrede u ukupnoj zaposlenosti pojedinih grupa zemalja različitog nivoa privredne razvijenosti vršena je njihova komparacija. Prilikom obrade podataka, odnosno obračuna pojedinih indikatora, primenjene su matematičko-statističke metode.

Kao osnovni izvor podataka za analizu u ovom radu poslužila je KILM ILO baza, odnosno Ključni indikatori tržišta rada (KILM – Key Indicators of the Labour Market) Međunarodne organizacije rada (ILO – International Labour Organization). Ova organizacija raspolaže sa dve baze sa podacima o određenim indikatorima vezanim za tržište rada u svetu. Pored ILOSTAT baze, od 1999. godine se publikuje i KILM baza sa ciljem da se poboljša diseminacija podataka o ključnim elementima tržišta rada u svetu. Imajući u vidu potrebu da se obezbedi uporedivost podataka kako na nivou grupacija zemalja, tako i po pojedinim zemljama, prilikom izrade ovog rada korišćena je KILM baza podataka, odnosno struktura zaposlenosti po sektorima delatnosti. Struktura zaposlenosti po sektorima delatnosti pokazuje distribuciju zaposlenih u tri sektora: poljoprivredi, industriji i uslugama i izražava svaki od ovih delova kao procenat ukupne zaposlenosti.

Jedno od ograničenja KILM baze je što za zemlje članice CEFTA ili ne postoje podaci za pojedine pokazatelje (kao na primer za Bosnu i Hercegovinu) ili su ovi podaci dostupni samo za određene godine. Stoga su, prilikom obračuna strukture zaposlenosti po sektorima korišćeni podaci iz Ankete o radnoj snazi za zemlje članice CEFTA. Ankete o radnoj snazi su preuzete sa sajtova nacionalnih institucija za statistiku ovih zemalja. Podaci o zaposlenosti u Anketi o radnoj snazi su dati za sektore delatnosti u skladu sa Klasifikacijom delatnosti iz 2010. godine. Stoga su ovi podaci grupisani tako da budu uporedivi sa KILM bazom.

Pored ILO KILM baze, korišćena je i baza podataka Svetske banke, i to podaci o bruto domaćem proizvodu po stanovniku izraženi prema standardu kupovne moći, odnosno bruto nacionalnom dohotku per capita.

3 Klasifikacija zemalja prema stepenu privrednog razvoja

Nakon Drugog svetskog rata svet je bio podeljen na dva velika geopolitička bloka: (1) grupa demokratsko-industrijalizovanih zemalja koje su sa nalazile pod uticajem Sjedinjenih Američkih Država (ili zemlje „prvog“ sveta) i (2) grupa komunističko-socijalističkih zemalja, tzv. Istočni blok (odnosno zemlje „drugog“ sveta). Zemlje koje nisu bile svrstane u ova dva bloka objedinjeno su se nazivale zemlje „trećeg“ sveta. Ovu podelu su tokom trajanja tzv. „hladnog rata“ primljenivale i Ujedinjene Nacije. „Zemlje trećeg sveta“, kako su uobičajeno nazivane u praksi, tipično su označavale najsiromašnije svetske ekonomije, iako su uključivale i neke zemlje sa visokim životnim standardom, kao što je Saudijska Arabija.¹

Navedena klasifikacija zemalja je danas prevaziđena. Ujedinjene nacije u svojoj publikaciji Svetska ekonomska situacija i perspektive 2017 (The World Economic Situation and Prospects 2017), primenjuju novu, savremeniju klasifikaciju zemalja u tri velike grupe: razvijene zemlje, zemlje u tranziciji i zemlje u razvoju (WESP, 2017). Kako bi klasifikacije zemalja koje predlažu različite institucije bile uporedive, odnosno kako bi se osigurala kompatibilnost različitih analiza, UN su preuzele i podelu zemalja koju primenjuje Svetska banka, a koja se zasniva na visini bruto nacionalnog dohotka po stanovniku (per capita Gross national income – GNI), koji se određuje za svaku pojedinačnu fiskalnu godinu koristeći tzv. Atlas metod Svetske banke (WESP, 2014). Prema ovoj klasifikaciji postoje četiri grupe zemalja (prema visini GNI per capita za 2017. godinu)²: (1) zemlje sa visokim dohotkom, koje imaju GNI per capita preko 12.476 USD; (2) zemlje sa srednje visokim dohotkom, čiji je GNI per capita između 4.036 i 12.475 USD; (3) zemlje sa srednje niskim dohotkom, u kojima je GNI per capita između 1.026 i 4.035 USD; i (4) zemlje sa niskim dohotkom, gde je GNI per capita manji od 1.025 USD. Uvažavajući ovu podelu, Srbija spada u grupu zemalja sa srednje visokim dohotkom.

Grupisanje zemalja u pojedine kategorije se najčešće realizuje prema ostvarenom BDP po stanovniku. Radi veće uporedivosti različitih grupacija zemalja koristi se BDP po stanovniku izražen prema standardu kupovne moći – SKM (Purchasing power standard

¹ http://www.nationsonline.org/oneworld/third_world_countries.htm

² <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>

-PPS). Standard kupovne moći je jedinica veštačke valute kojom se izjednačava kupovna moć različitih nacionalnih valuta, odnosno eliminišu razlike između nivoa cena u različitim zemljama.

Za prevođenje ekonomskih indikatora izraženih u nacionalnim valutama u zajedničku veštačku valutu koriste se stope za prevođenje valuta tj. pariteti kupovne moći – PKM (Purchasing power parity-PPP).

Zemlje sa visokim dohotkom su u posmatranom periodu ostvarile skromnije povećanje BDP per capita prema SKM, kako u odnosu na svetski prosek, tako i u odnosu na sve tri druge kategorije. Ubrzano povećavanje BDP se beleži u zemljama sa srednje visokim dohotkom, dok grupacija najmanje razvijenih zemalja zaostaje za svetskim prosekom (Tabela 1).

Tabela 1. BDP po stanovniku prema standardu kupovne moći u svetu i i grupacijama zemalja različitog stepena privredne razvijenosti za 1995, 2000. i 2014. godinu

Table 1. Gross domestic product per capita based on purchasing power parity in the world in 1995, 2000 and 2014

Zemlja/ grupacija	BDP per capita prema SKM (PPS)			Indeks (u %) (2014/1995)
	1995	2000	2014	
Svet	6.449	7.900	15.225	236,1
Zemlje sa niskim dohotkom	756	860	1.591	210,4
Zemlje sa srednje niskim dohotkom	2.115	2.553	6.123	289,5
Zemlje sa srednje visokim dohotkom	4.131	5.344	15.356	371,7
Zemlje sa visokim dohotkom	22.166	27.694	44.491	200,7

Izvor: Baza podataka Svetske banke, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD>

Promene u strukturi zaposlenosti po sektorima delatnosti **4**

Privredni razvoj karakterišu zakonitosti koje se mogu uočiti na primeru faza razvoja danas visoko razvijenih zemalja sveta. U početnoj etapi najznačajniji doprinos imaju primarne delatnosti, prvenstveno poljoprivreda. Skromne potrebe ljudi uglavnom se zadovoljavaju iz sopstvene poljoprivredne proizvodnje. U središnjoj fazi razvoja primat preuzimaju sekundarne delatnosti, pri čemu industrija povećava svoju zastupljenost u ukupnoj proizvodnji, potrošnji i izvozu. U ovoj fazi se beleži supstitucija radne snage kapitalom, rast proizvodnje i vertikalna integracija, čime se stvaraju povoljni uslovi za rast produktivnosti. Postoji dualna privredna struktura, u kojoj dominantno mesto ima industrija koja je u fazi ekspanzije, ali je, još uvek, prisutan visok udeo

ZNAČAJ
POLJOPRIVREDE
U STRUKTURI
ZAPOSLENOSTI I
STEPEN
PRIVREDNE
RAZVIJENOSTI

poljoprivrede u formiranju društvenog proizvoda i zaposlenosti. Privredni rast je najčešće zasnovan na realokaciji radne snage iz poljoprivrede u industriju.

Treću fazu privrednog razvoja karakteriše dinamičan rast sektora usluga, čiji doprinos stvaranju društvenog proizvoda i obezbeđivanja nove zaposlenosti postaje najznačajniji. Sektor usluga ima najveće učešće u bruto domaćem proizvodu i zaposlenosti, dok se doprinos industrije smanjuje, što odlikuje fazu deindustrijalizacije.

Poslednjih nekoliko decenija, posebno u zemljama u tranziciji, uočava se proces preuranjene deindustrijalizacije, koja počinje na nižem nivou BDP per capita i/ili nižem nivou učešća industrije u ukupnoj zaposlenosti i BDP, nego što se to istorijski dešavalo u zemljama koje su danas razvijene tokom perioda njihove industrijalizacije (Tregenna, 2015). Ove tranzicione zemlje prerastaju u ekonomije zasnovane na sektoru usluga, a da pri tom nisu prošle kroz odgovarajuću fazu industrijalizacije (Rodrik, 2015).

Navedene zakonitosti potvrđuju podaci o promenjenoj strukturi zaposlenosti po sektorima u grupacijama zemalja koje se nalaze u različitim fazama privrednog razvoja, u vremenskom razdoblju od 1995. do 2014. godine. Na globalnom nivou, prisutna je tendencija opadanja broja zaposlenih u poljoprivredi, stagnacija u broju zaposlenih u industriji, dok je u tercijarnom sektoru, kao radno intenzivnom, prisutan konstantan rast (za 11 procentnih poena) (Tabela 2). U svetu je u sektoru poljoprivrede 1995. godine bilo zaposleno oko 41% radne snage, dok se u narednim godinama to učešće smanjivalo i svelo na 29% u 2014. godini. Ovakav trend je uslovljen, prvenstveno, drastičnim smanjivanjem udela zaposlenih u poljoprivredi u zemljama sa srednje visokim dohotkom, i to posebno nakon 2000-ih godina. U ovoj grupaciji zemalja, nakon izvesnog opadanja zaposlenosti u industriji u 2000. godini, u poslednjoj analiziranoj godini ostvaren je porast (na 24,7%, što je ujedno i najveći udeo industrije unutar svih grupacija zemalja), i ukazuje na značaj ove delatnosti u njihovom privrednom razvoju. Takođe, tokom čitavog perioda analize prisutan je porast zaposlenosti u tercijarnom sektoru. Dakle, prisutna je realokacija radne snage iz poljoprivrede u industriju i, pre svega, u sektor usluga.

U najmanje razvijenoj grupaciji zemalja, sa najnižim dohotkom, postoji, i dalje, visoka zaposlenost u poljoprivredi, koja je blago smanjena sa 71 na oko 68%, dok je udeo industrije veoma skroman (oko 10%), kao i zastupljenost sektora usluga koja ostvaruje izvestan porast (23% u 2014. godini). Ovim se potvrđuje da se ove zemlje nalaze u početnoj fazi razvoja, sa dominantom ulogom poljoprivrede. Ove zemlje još nisu ušle u fazu industrijalizacije,

pokušavaju da razvojem industrije prevaziđu nerazvijenost i siromaštvo, dostignu određene standarde i uključe se ravnopravno u međunarodnu trgovinu što, pored ostalog, treba da im osigura značajnija liberalizacija (Savić, 2009).

Tabela 2. Struktura zaposlenosti po sektorima u svetu i grupacijama zemalja različitog stepena privredne razvijenosti za 1995, 2000. i 2014. godinu (%)

Table 2. Structure of employment by sector in the world and country groups of varying degrees of economic development in 1995, 2000 and 2014 (%)

	1995			2000			2014		
	Poljo-privreda	Indus-trija	Uslu-ge	Poljo-privreda	Indus-trija	Uslu-ge	Poljo-privreda	Indus-trija	Uslu-ge
Svet	40,7	21,3	38,0	39,9	19,9	40,2	29,1	21,8	49,0
Zemlje sa niskim dohotkom	71,4	10,6	18,0	69,5	11,6	18,9	67,6	9,1	23,3
Zemlje sa srednje niskim dohotkom	54,7	16,6	28,6	53,4	16,1	30,5	42,6	21,0	36,5
Zemlje sa srednje visokim dohotkom	44,2	22,3	33,4	42,9	20,4	36,7	22,4	24,7	52,9
Zemlje sa visokim dohotkom	6,5	28,9	64,6	6,1	27,0	66,9	3,7	23,1	73,2

Izvor: ILO KILM baza podataka

Zemlje sa srednje niskim dohotkom (koje čine zemlje u razvoju) karakteriše, takođe, visoka zaposlenost u poljoprivredi, koja i pored smanjenja za 12,1 procentnih poena upošljava gotovo polovinu (42,6%) radne snage u 2014. godini. Zaposlenost u industriji se skromno povećava, za oko 4 procentna poena, i čini oko 21%, dok se u sektoru usluga zaposlenost povećala na oko 36%.

U grupaciji privredno najrazvijenijih zemalja, sa visokim dohotkom, evidentan je proces deindustrializacije, smanjivanja udela industrije u GDP i zaposlenosti. Za većinu visoko razvijenih zemalja karakterističan je ovaj proces, ali je značaj industrije u ukupnom razvoju i dalje visok. Brz naučno-tehnički progres u industriji u visoko razvijenim zemljama dovodi do rasta produktivnosti i uslovljava smanjivanje zaposlenosti u ovom sektoru (sa oko 29 na 23%). Istovremeno, broj onih koji pronalaze posao u radno intezivnom sektoru usluga se povećava, i u ovoj grupaciji čini čak 73% ukupne zaposlenosti. Smanjivanje udela zaposlenosti u poljoprivredi se nastavlja i u ovoj grupaciji, koju čine privredno najrazvijenije zemlje, čini svega 3,7% (gotovo je prepolovljeno učešće u odnosu na 1995. godinu).

Zakonomernost u kretanju zaposlenosti po sektorima delatnosti i promenjena uloga poljoprivrede može se razmatrati i na nivou pojedinih zemalja EU i onih iz našeg neposrednog okruženja. Visokorazvijene zemlje EU nalaze se u zreloj etapi privrednog razvoja, u kojoj se nastavlja diverzifikacija privredne strukture, kao i specijalizacija, naročito u industriji.

Neke od danas najrazvijenijih zemalja EU su skoro tri decenije u fazi

ZNAČAJ
POLJOPRIVREDE
U STRUKTURI
ZAPOSLENOSTI I
STEPEN
PRIVREDNE
RAZVIJENOSTI

deindustrijalizacije i nastoje da redefinišu ulogu industrije u ukupnom privrednom razvoju, kako bi popravile svoje konkurentske pozicije u odnosu na SAD i Japan. Prevelika „tercijalizacija“ i smanjena uloga industrije, obeležili su privredni razvoj ovih zemalja u proteklim decenijama. Udeo sektora usluga u zaposlenosti u svim članicama EU se povećao i premašuje 50%, osim u Rumuniji (što govori o tzv. postindustrijskom društvu). Značaj poljoprivrede u ukupnoj zaposlenosti u ovim zemljama u proseku iznosi oko 5% i permanentno opada. U mnogim članicama u poljoprivredi radi tek nešto više od 1% radne snage (Belgija, Luksemburg, Nemačka, Švedska).

Najveću zaposlenost u sektoru poljoprivrede, i pored značajnog smanjenja sa 40 na 25%, ima Rumunija (tabela 3.). Ovu zemlju karakteriše i najniže učešće sektora usluga u ukupnoj zaposlenosti (44,5%), što ukazuje na niži stepen privredne razvijenosti u odnosu na ostale članice. Navedena tvrdnja može se objasniti činjenicom da je Rumunija (uz Bugarsku) jedina zemlja članica EU-28 koja spada u grupu zemalja sa srednje visokim dohotkom (kao i Srbija i sve zemlje članica CEFTA). Preostalih 26 zemalja članica EU beleže viši nivo GNI per capita, što ih svrstava u grupaciju zemalja sa visokim dohotkom.

S obzirom na uočene tendencije u grupaciji zemalja u razvoju, u Srbiji poljoprivreda ima još uvek značajnu ulogu u ukupnoj zaposlenosti, budući da je u njoj zaposleno oko 21% radne snage. U poređenju sa zemljama u okruženju, samo Albanija (40,7%) i Moldavija (30,5%) imaju veći udeo onih koji rade u poljoprivredi. Crna Gora, među zemljama CEFTA ima najmanje učešće zaposlenih u sektoru poljoprivrede (5,7%), što nije potvrda višeg stepena privredne razvijenosti, već nepovoljnih uslova za razvoj ove delatnosti, kao i dominantnog uticaja sektora usluga (turizam) u privrednoj strukturi (tabela 4.).

Udeo zaposlenih u industriji u Srbiji se smanjio, u poslednjoj deceniji za oko 6 procentnih poena, što je suprotno tendenciji prisutnoj u ZUR, i iznosi tek 24%. Ovo se može objasniti nepovoljnim efektima tranzicionih procesa i loše sprovedene privatizacije, posebno u sektoru industrije u našoj zemlji. Niže učešće zaposlenih u industriji imaju, od zemalja u okruženju, Albanija, Moldavija i Crna Gora. Zaposlenost u sektoru usluga se povećava u svim članicama CEFTA, a najveća je u Crnoj Gori (76,7%).

Tabela 3. Struktura zaposlenosti po sektorima u zemljama EU za 1995, 2000, i 2014. godinu (%)

Table 3. Structure of employment by sector in the EU in 1995, 2000 and 2014 (%)

	1995 ¹			2000			2014		
	Poljo-privreda	Indu-strija	Uslu-ge	Poljo-privreda	Indu-strija	Uslu-ge	Poljo-privreda	Indu-strija	Uslu-ge
Austrija	7,3	32,1	60,6	5,6	30,2	64,2	4,3	26,1	69,7
Belgija	2,7	28,3	69,0	1,8	25,9	72,2	1,1	21,5	77,4
Ceška ²	6,6	41,8	51,5	5,2	40,1	54,6	2,7	38,3	58,9
Danska	4,4	27,0	68,4	3,5	25,2	70,9	2,3	19,3	78,0
Estonija	10,2	34,2	55,6	7,1	33,3	59,6	3,9	30,5	65,5
Finska	7,8	27,6	64,6	6,0	28,0	65,8	3,9	22,0	73,7
Francuska	4,9	26,9	68,1	4,0	26,3	69,6	2,8	20,5	75,8
Grčka	20,4	23,2	56,4	16,4	23,0	60,7	13,0	15,1	71,8
Hrvatska	19,9	29,1	50,9	14,5	28,8	56,5	8,7	27,2	63,9
Holandija	3,7	22,6	70,6	3,0	20,3	70,4	2,0	15,1	75,3
Irska	11,7	28,3	59,6	7,8	28,8	62,6	6,1	18,4	75,2
Italija	6,6	33,7	59,8	5,0	32,0	63,0	3,5	27,1	69,5
Kipar	10,7	25,3	63,0	4,5	24,2	71,2	3,9	16,5	79,6
Letonija	17,3	27,2	55,4	14,2	26,8	58,6	7,3	24,1	68,6
Litvanija	20,7	28,5	50,8	18,1	27,0	54,4	9,0	24,8	65,8
Luksemburg	3,8	25,1	70,5	2,3	20,8	76,7	1,3	10,8	85,7
Mađarska	8,0	32,6	59,4	6,4	33,9	59,6	4,6	30,5	64,5
Malta	-	-	-	2,0	32,4	65,0	1,2	21,6	77,1
Nemačka	3,2	36,0	60,8	2,5	33,6	63,9	1,3	28,3	70,4
Poljska	22,6	32,0	45,3	17,4	31,7	50,9	11,2	30,8	57,9
Portugal	11,5	32,2	56,3	8,9	36,1	54,9	5,5	24,9	69,5
Slovačka	9,2	38,9	51,9	6,9	37,3	55,8	3,5	35,5	60,9
Slovenija	10,4	43,1	46,4	7,8	38,2	53,4	7,7	31,5	60,2
Španija	9,0	30,2	60,8	6,6	31,0	62,5	4,2	19,5	76,3
Švedska	3,5	25,5	71,0	2,4	24,7	72,9	1,7	18,7	79,0
V.Britanija	2,0	27,3	70,2	1,4	25,3	73,0	1,1	18,9	79,1
Bugarska	23,9	33,5	42,6	12,3	33,0	54,1	6,9	30,3	62,8
Rumunija	40,3	31,0	28,7	39,0	28,7	32,3	25,4	30,1	44,5

Napomene: ¹Podaci za Hrvatsku i Letoniju su iz 1996, a za Litvaniju iz 1997. godine;

²Razlika do 100,0% čini deo zaposlenih koji nisu razvrstani u jednu od tri delatnosti

Izvor: ILO KILM baza podataka

Tabela 4. Struktura zaposlenosti po sektorima u zemljama CEFTA za 2006. i 2014. godinu (%)

Table 4. Structure of employment by sector in CEFTA in 2006 and 2014 (%)

	2006 ¹			2014		
	Poljo-privreda	Indu-strija	Uslu-ge	Poljo-privreda	Indu-strija	Uslu-ge
Albanija	44,7	17,8	37,5	42,7	17,5	39,8
BiH	20,6	30,7	48,7	17,1	30,0	52,9
Moldavija	33,6	18,2	48,2	30,5	17,9	51,6
Makedonija	19,7	31,3	49,0	18,5	30,4	51,1
Crna Gora	6,8	19,5	73,7	5,7	17,6	76,7
Srbija	20,5	29,3	50,2	21,1	24,4	54,5

Napomene: ¹Podaci za Albaniju i Makedoniju iz 2008. godine

Izvor: Anketa o radnoj snazi, nacionalne baze podataka zemalja članica CEFTA

ZNAČAJ
POLJOPRIVREDE
U STRUKTURI
ZAPOSLENOSTI I
STEPEN
PRIVREDNE
RAZVIJENOSTI

Zaključak 5

Rezultati istraživanja ukazuju na značajne razlike u strukturi zaposlenosti po sektorima delatnosti u zavisnosti od stepena privredne razvijenosti pojedinih zemalja, odnosno njihovih grupacija. Prema visini

GNI per capita Republika Srbija, zemlje članice CEFTA, kao i Bugarska i Rumunija spadaju u kategoriju zemalja sa srednje visokim dohotkom, dok se ostale članice EU svrstavaju u kategoriju zemalja sa visokim dohotkom. Uvažavajući ovu podelu, može se konstatovati da su potvrđene zakonitosti da se sa privrednim razvojem beleži smanjeni značaj poljoprivrede u ukupnoj zaposlenosti. Naime, u zemljama sa visokim dohotkom učešće ove delatnosti u ukupnoj zaposlenosti iznosi manje od 5% (u nekim, poput Belgije, Luksemburga, Nemačke i Švedske, tek nešto više od 1%), dok je u tranzicionim zemljama, sa srednje visokim dohotkom, doprinos poljoprivrede ukupnoj zaposlenosti značajniji i kreće se oko 20%. Najrazvijenije privrede beleže intenzivan proces deindustrijalizacije, koji se karakteriše smanjenim udelom industrije i povećanim učešćem tercijarnih delatnosti u strukturi ukupne zaposlenosti, koja u većini zemalja EU članica prelazi 70%. Republiku Srbiju, kao i većinu zemalja iz okruženja, uprkos relativno visokom učešću sektora usluga u strukturi zaposlenosti (oko 50%), odlikuje značajan doprinos poljoprivrede ukupnoj zaposlenosti, koji premašuje 20%.

6 Literatura

1. Božić D., Bogdanov N., Ševarlić M. (2011): Ekonomika poljoprivrede. Poljoprivredni fakultet, Univerzitet u Beogradu.
2. International Labour Office (2016): ILO Key Indicators of the Labour Market, Ninth edition Geneva, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_498929.pdf (pristupljeno 28.03.2017)
3. International Monetary Fund (2017): World Economic Outlook: Gaining Momentum? <http://www.imf.org/~media/Files/Publications/WEO/2017/April/pdf/c1.ashx> (pristupljeno 15.06.2017)
4. Rodrik Dani (2015): Premature Deindustrialization. Economics working papers, Paper Number 107, IAS – School of Social Science.
5. Savić LJ.(2009): Ekonomika industrije, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd.
6. Tregenna Fiona (2015): Deindustrialisation, structural change and sustainable economic growth. Background paper for 2015 Industrial Development Report, #2015-032, UNIDO/UNU-MERIT background papers for the UNIDO, Industrial Development, Report 2016: IDR 2016 WP 4
7. WESP - World Economic Situation and Prospects (2014): Country classification. http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2014wesp_country_classification.pdf (pristupljeno 15.06.2017)
8. WESP - World Economic Situation and Prospects (2017): The World Economic Situation and Prospects 2017 (report). https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/2017wesp_full_en.pdf (pristupljeno 15.06.2017)

Primljen/Received: 03.07.2017.

Prihvaćen/Accepted: 15.09.2017.